

พุทธศาสนา : ขัดขวาง หรือพัฒนาสังคม?

Buddhism: A barrier or development of society?

เดโช แชนน้ำแก้ว

Dacho Khanomkaew

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

Nakhon Si Thammarat Rajabhat University

E-mail: roietjournal@gmail.com

บทคัดย่อ

พระพุทศาสนาในฐานะเป็นความเชื่อและหลักปฏิบัติในการดำเนินชีวิตเกี่ยวกับ 1) การพัฒนา “สังคม” ที่เรียบง่าย มีความสุข และลดปัญหา 2) การพัฒนา “วัฒนธรรม” หรือความเป็นอยู่ ภาษา ขนบธรรมเนียม ประเพณี และศีลธรรม 3) การพัฒนา “เศรษฐกิจ” แบบพอเพียง และลดความฟุ่มเฟือย 4) การพัฒนา “การเมือง” ที่ให้เกิดการรู้จักเคารพกฎ กติกา และข้อบังคับต่าง ๆ และ 5) การพัฒนา “การศึกษา” ที่มุ่งส่งเสริมงานเขียนวิชาการสั่งสอนให้เป็นคนดี แต่ก็ยังมีอีกแนวความคิดหนึ่งที่ไม่ได้ชื่นชม กลับมองว่าพุทธศาสนา คือ ตัวขัดขวางการพัฒนาเกี่ยวกับ 1) “ขาดแรงจูงใจ” เนื่องจากคนที่ปฏิบัติตามหลักธรรมในพระพุทศาสนา เป็นคนประพตีสันโดษ มักถูกมองว่าขาดแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ 2) “บุคลิกภาพ” ที่ถูกมองว่าเป็นคนเฉื่อยชาและ 3) “ขาดการมีส่วนร่วม” เพราะชอบอยู่แบบเงียบ ๆ หรือ “ชอบปลีกตัวออกจากสังคม” ทำให้พุทศาสนาถูกบิดเบือนกลายเป็นเครื่องมือแสวงหา “โชคลาภ” แทนที่จะเป็น “ที่พึ่งทางใจ” เป็นเหตุให้พุทศาสนา กลายเป็น “ตัวขัดขวาง” และ “พัฒนาสังคม” ไปพร้อมกัน เนื่องด้วย “ระบบคิด” ของมนุษย์ที่ “มุ่งประโยชน์” ของตนเอง

คำสำคัญ : พุทธศาสนา, ขัดขวางการพัฒนา, พัฒนาสังคม.

Abstract

Buddhism as a belief and practice in life, including 1) development of "society". 2) Development of "culture" or living, language, customs, traditions and morals. 3) Development of "economy" sufficiently and reducing extravagance. Recognize respect for rules and regulations and 5) the development of "education" aimed at promoting academic writing and teaching to be good people. But there is another concept that is not appreciated. And looking at Buddhism as a barrier to develop. Because 1) "lack of motivation" because people who follow the principles of Buddhism. A recluse often regarded as lacking motivation. 2) "Personality" that is seen as a sluggish person. And 3) "lack of participation" because they prefer to live quietly or "like to be separated from society", causing Buddhism to be distorted, becoming a tool to seek "fortune" instead of "spiritual support" that causes Buddhism to become Is a "hindrance" and "social development" at the same time. Because of the "thinking system" of human beings who "focus" on their own.

Keyword: Buddhism, barrier, development of society.

บทนำ

“ศาสนา” เป็นสิ่งหล่อหลอมทั้งชีวิต และจิตใจ ให้ผู้ที่ศึกษา “หลักธรรมคำสอน” มีลักษณะนิสัยให้เป็นผู้มีจิตใจกว้างขวาง ร่าเริงแจ่มใส ชอบเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แสดงถึงความเป็นมิตรไมตรี สามารถเข้ากับผู้อื่นได้ง่าย มีความยินดี และมีความสุขในการเป็น “ผู้ให้” หรือการแบ่งปัน ซึ่งทุกศาสนาล้วนแต่มีบทบาทต่อการพัฒนาสังคม หรือเป็นสิ่งประสาน “ความสัมพันธ์ในสังคม” เป็นอย่างมากในวิถีแห่งการดำเนินชีวิต ทุกศาสนา มีอิทธิพลกว้างไกลมาก ไม่จำกัดอยู่เฉพาะกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง มีการทำพิธีกรรมทางศาสนาโดยใช้ศาสนสถานเป็น “แหล่งนัดพบปะ” เพื่อประกอบพิธีกรรมสำคัญ ๆ เป็นศูนย์รวม “วัฒนธรรม และวิถีชีวิต” นอกจากนี้หลักคำสอนของทุกศาสนายังเป็น “ปรัชญาชีวิต” ที่ลึกซึ้ง สามารถนำคำสอนตามหลักศาสนามาประยุกต์ใช้ใน ชีวิตประจำวัน โดยผ่าน “การเรียนรู้” เชิงชีวิต และวิชาการในทุกศาสนาได้ (บรรจง โสดาดี, 2561) ศาสนาจึงมีผลต่อ “วิถีชีวิต” ของคนในปัจจุบันมากขึ้น โดยเฉพาะ “พระพุทธศาสนา” ที่มีผู้ประกาศตนเป็น “พุทธมามะกะ” มากขึ้นเรื่อย ๆ เพียงเพราะพระพุทธศาสนามีการให้อิสระเรื่องการนับถือ และไม่บังคับ ส่งเสริมความเมตตากรุณาต่อกัน มีทั้ง “หลักดำเนินชีวิต” และ “หลักปฏิบัติ” ที่ชัดเจนเพื่อการพัฒนาตนเอง ชุมชน และสังคม เป็นแรงจูงใจที่ทำให้สนใจศึกษาพระพุทธศาสนา ซึ่งส่งผลต่อแนวโน้มพระพุทธศาสนาในอนาคตว่าพระพุทธศาสนาจะเจริญมากขึ้นเรื่อย ๆ แต่ยังเป็นข้อสงสัยให้ฉุกละหุกคิดว่า “พระพุทธศาสนา” แท้จริงแล้ว คือ ตัวขัดขวาง หรือพัฒนาสังคม ?

จึงเป็นเหตุให้มีความสนใจศึกษาเรื่อง พุทธศาสนา : ชัดขวาง หรือพัฒนาสังคม ? ด้วยคำถามที่ว่า พุทธศาสนาเป็นตัวขัดขวางการพัฒนาสังคมอย่างไร และพุทธศาสนากับการส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาสังคมอย่างไร เพื่อไม่ให้ถูกบิดเบือนความเป็นจริง และเข้าใจอย่างชัดเจนอย่างแท้จริง

พุทธศาสนาเป็นตัวขัดขวางการพัฒนาสังคม?

สังคมโลกในปัจจุบันมีความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีมากขึ้น แต่ความสนใจในเรื่องศาสนาน้อยลง หรือ “ศาสนาได้ถูกละเลย” บางคนยังมีทัศนคติที่ผิด และไม่ติดต่อศาสนา เห็นว่าศาสนาเป็น “ยาเสพติด” เป็นอุปสรรคขัดขวางการพัฒนาประเทศ เพราะกำลังไหลลื่นลงสู่ความตกต่ำอย่างรวดเร็ว จิตสำนึก สามัญสำนึกที่จะมีชีวิตอยู่เพื่อทำดี ไม่เบียดเบียนใคร ความคิดเชิงบูรณาการของการอยู่ร่วมกันเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ถ้อยทีถ้อยอาศัยซึ่งกันและกันนั้น “ลดน้อยถอยลง” เพียงเพราะสังคมโลกเน้นเรื่องเศรษฐกิจระบบทุนนิยม เป็นระบบที่สนับสนุนความเชื่อที่ผิด คือ เชื่อว่าเศรษฐกิจเป็นคำตอบการแก้ปัญหามนุษย เศรษฐกิจระบบทุนนิยมกระตุ้น และเร้าจิตใจมนุษย์ให้มีค่านิยมผิด ๆ ส่งเสริมมนุษย์ให้จมปลักอยู่กับวัตถุนิยม บริโภคนิยม สนุกนิยม แพชั่นนิยม ลากยศสรรเสริญนิยม ฯลฯ สิ่งเหล่านี้ คือ ต้นเหตุของความท้อแท้ใจ โรคประสาท ยาเสพติด การฆ่าตัวตาย อาชญากรรม การค้ามนุษย์ การพนัน โสเภณี ฯลฯ เหตุผลสำคัญที่ต้องมองมาที่มิติศาสนา เพราะศาสนาเป็นเรื่องของจิตวิญญาณ จุดมุ่งหมายของศาสนามุ่งเน้นให้คนเป็นคนดี ละเว้นความชั่ว และมุ่งประพฤติดี แต่มีคนจำนวนไม่น้อยที่ปฏิเสธแม้เรื่องศาสนา แต่กลับมองเห็นศาสนา คือ ยาเสพติด มองไปว่าศาสนา คือ ตัวการสำคัญขัดขวางการพัฒนาสังคม (พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, 2561)

1. คลั่งศาสนา : ปราศจากเหตุผล และปัญญา

บางคนก็นับถือศาสนาด้วยความเชื่อที่ “งมงาย” ด้วยความ “คลั่งศาสนา” ไม่ใช่ด้วยความเคร่งศาสนา หรือปราศจาก “เหตุผล และปัญญา” สังคมในปัจจุบันจึงเป็นสังคมที่ “พิการ” สำหรับการไม่มีศาสนา และเป็นสังคมที่ “ตาบอด” สำหรับการนับถือศาสนาอย่าง “งมงาย” ปราศจากเหตุผล และปัญญา เพียงเพราะในปัจจุบันค่านิยมบางอย่างได้เปลี่ยนแปลงไป ก่อนนี้สังคมเคยยกย่องคนที่มี “คุณธรรม” ส่วนคนที่ประพฤติผิดศีลธรรม หุจจริตคดโกง จะถูกประณาม และไม่มีใครอยากคบหาสมาคมด้วย แต่ในปัจจุบันสิ่งเหล่านั้นกลับเปลี่ยนแปลงไปสังคมกลับยกย่องคนที่มี “เงิน” คนที่มี “ตำแหน่งสูง” หรือมีอำนาจวาสนา หรือมีชื่อเสียง แม้ว่าคนเหล่านั้นจะประพฤติไม่ดี หรือผิดศีลธรรมก็ตาม (บ้านจอมยุทธ์, 2561) เพราะทุกคนที่มีความเชื่อ และศรัทธาต่อศาสนา ซึ่งเป็นสิ่งที่หลอมรวมจิตใจให้มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน แสดงถึง ความเคารพทั้งกายกรรม วจีกรรม และมโนกรรม ร่วมกันปฏิบัติความดีตามหลักศาสนา แต่ก็ควรอยู่บนพื้นฐานของ “เหตุผล และปัญญา” (เดโซ แชน้ำแก้ว, 2558)

2. ประพฤติสันโดษ : ขาดแรงจูงใจ เฉื่อยชา และสวนกระแสของการพัฒนา

คนที่ปฏิบัติตามหลักธรรมในพุทธศาสนามักเป็นคน “ประพุดิสนโดษ” ทำอย่างเป็น “ระบบ” โดย “ไม่มีความคิดแปลกใหม่” ทำให้มักถูกมองว่าเป็นคน “ขาดแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์” หรือขาดความทะเยอทะยาน และไม่อยากได้ใคร่ดีอะไร ซึ่งเป็นการ “สวนกระแส” หรือตรงกันข้ามความมุ่งหวังในการพัฒนาสังคมที่ต้องการ “เปลี่ยนแปลง” ให้ดีขึ้นกว่าเดิม อีกทั้งคนที่ปฏิบัติตามหลักธรรมในพุทธศาสนามักถูกมองว่าเป็นคนมีบุคลิกภาพ “เฉื่อยชา” หรือขาดความกระตือรือร้น ทำอะไรก็ “เชื่องช้า” จะทำการอะไรก็ไม่รวดเร็วทันใจ และหากเกิดเหตุการณ์ หรือสิ่งที่ต้องตัดสินใจอย่างทันด่วนที่ “ก็ไม่สามารถทำได้” เพราะมัวแต่คิดมาก หรือ “ไตร่ตรอง” จนเหตุการณ์นั้น “เลวร้าย” กว่าเดิม (บ้านจอมยุทธ์, 2561)

3. ขาดการมีส่วนร่วม : ขอบปลีกตัวออกจากสังคม

คนที่ปฏิบัติตามหลักธรรมในพุทธศาสนามักถูกมองว่าเป็นคนที่ชอบอยู่แบบเงียบ ๆ หรือ “ขอบปลีกตัวออกจากสังคม” หรือไม่ชอบเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม ทำให้ “ขาดการมีส่วนร่วม” ซึ่งในเรื่องการมีส่วนร่วมนั้นเป็นส่วนหนึ่งในการผลักดันให้เกิด “การพัฒนาสังคม” (บ้านจอมยุทธ์, 2561) ซึ่งอาจจะเป็น “แนวทางการจัดการ” ที่นำไปสู่การขับเคลื่อนด้วยคุณค่าแห่งการเป็นชุมชน หรือ “สังคม” สู่อการเตรียมการ การนำไปปฏิบัติ และการดูแลรักษาร่วมกันอย่างยั่งยืน (โชคชัย สุเวชวัฒน์กุล, 2560)

พุทธศาสนากับการส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาสังคม?

โดยทั่วไปพุทธศาสนามีความเชื่อในเรื่องวิทยาศาสตร์เป็นพื้นฐาน จึงเชื่อในหลักการที่ไม่บังคับให้ผู้ศึกษา และนับถือ มีความเชื่อในหลักของ “เหตุ และผล” เช่นเดียวกับหลักธรรมคำสอนทางพุทธศาสนาที่ไม่บังคับให้เกิดความเชื่อหลักคำสอนของพระพุทธเจ้าทันทีทันใด จนกว่าจะได้ศึกษาแบบใคร่ครวญ หรือ “ตรวจสอบพิจารณา” และลงมือปฏิบัติแล้วได้ผลจริงตามที่ทรงสอนเสียก่อน พุทธศาสนามีบทบาทมากในปัจจุบัน เพราะพุทธศาสนาเป็นสิ่งหล่อหลอมทั้งชีวิต และจิตใจ ให้รู้จักการให้ และการแบ่งปัน ในวิถีแห่งการดำเนินชีวิต ได้แก่ ด้านสังคม ด้านวัฒนธรรม ด้านเศรษฐกิจ ด้านการเมือง และด้านการศึกษา ที่ถือเป็นส่วนสำคัญ และเป็นแรงจูงใจที่ทำให้ทุกคนหันมาสนใจศึกษาพระพุทธศาสนา (บ้านจอมยุทธ์, 2561)

1. พุทธศาสนา : เมตตาธรรมคำจูนสังคมโลก

พุทธศาสนาสนองความต้องการของมนุษย์ได้ เพราะมีการนำหลักในการประพุดิปฏิบัติ แสวงหาความจริงบนพื้นฐานแห่ง “เหตุผล” และสามารถพิสูจน์ให้เห็นผลได้ตามหลักของความเป็นไปตามธรรมชาติ ทั้งยังเน้น “ความสุขสงบทางจิตใจ” พร้อมทั้ง “ลดความรุนแรง” ของวัตถุนิยม ทำให้ชีวิตตั้งอยู่บนพื้นฐานของ “ความเรียบง่าย” และช่วยลดปัญหาทางสังคม (บ้านจอมยุทธ์, 2561) อีกทั้งหลักธรรมของพุทธศาสนาส่งเสริมให้ประชาคมโลก “มีความรัก” หรือความเมตตากรุณาต่อกัน ไม่ข่มแข่งรังแกเบียดเบียนทำร้ายกัน รวมทั้งส่งเสริมเสรีภาพ ภราดรภาพ และความเสมอภาค หลักคำสอนเรื่องความไม่เบียดเบียนทำร้ายผู้อื่น เช่น หลัก

เบญจศีล เบญจธรรม ซึ่งถือว่าเป็นหลักธรรมพื้นฐานของความเป็นมนุษย์ที่สอนให้คน “เคารพในสิทธิขั้นพื้นฐาน” ของกันและกัน พุทธศาสนาจึงมีหลักการว่า “สัพเพ สัตตา มวลมนุษย์ต่างเป็นเพื่อนเกิด แก่ เจ็บ ตาย ร่วมกันทั้งสิ้น” อีกทั้งยังมุ่งเน้นเรื่อง “ความอดทน” และความอดกลั้น จึงทำให้เรื่องราวแรงต่าง ๆ และสงครามไม่เกิดขึ้น ทำให้มนุษย์สามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสงบสุข ภายใต้ “ความแตกต่าง” พุทธศาสนามีหลักคำสอนเพื่อความเป็น “คนใจกว้าง” ให้ยอมรับความแตกต่างได้ อันนำไปสู่การ “เคารพสิทธิ” ของบุคคลอื่น โดยเฉพาะความแตกต่างทางด้านทิฐิ หรือ “ความคิดเห็น และความเชื่อ” ด้วยการให้เกียรติ และเคารพในความคิดเห็นของบุคคลอื่น รวมทั้งความแตกต่างในด้าน “การนับถือศาสนา” ที่ไม่ยกย่องศาสนา และความเชื่อของตนเอง หรือ “พุทธศาสนา” เพื่อไปบลบลู่ หรือดูหมิ่นลัทธิความเชื่อ หรือศาสนาอื่น (เนื้อหาพระพุท ม.3, 2561) เช่น ตำบลคลองแห อำเภอลาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ประกอบด้วยสองศาสนาที่สำคัญ คือ ศาสนาพุทธ กับศาสนาอิสลาม จำนวนวัด และสำนักสงฆ์ในพื้นที่มี 5 แห่ง ในขณะที่จำนวนมัสยิดในพื้นที่มี 15 แห่ง ก่อให้เกิดคำขวัญของชาวคลองแห คือ “สองศาสนาคู่บ้าน สองลำน้ำคูเมือง สองเศรษฐกิจฟูเฟื่อง สองวิถีแห่งเมืองน่าอยู่” ซึ่งสะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับการผสมผสานสองวัฒนธรรมไทยพุทธ และอิสลามอย่างกลมกลืน (Oratai P., Bussaya Y., Pakawadee M., Phornchanit S., Anna P. and Juthatip N., 2018)

2. วัด : รากฐานทางวัฒนธรรม

เป็นที่ทราบกันดีว่า “วัด” ในพระพุทธศาสนานั้นเป็น “ศูนย์กลาง” ในการศึกษาวัฒนธรรมประเพณีที่เกี่ยวกับทางพุทธศาสนาเป็นอย่างดี เพราะพุทธศาสนาเป็นรากฐานสำคัญของวัฒนธรรม เนื่องจากหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาได้หล่อหลอม และ “ซึมซับ” ลงในวิถีชีวิต กลายเป็นรากฐานในทุกด้าน ทั้งด้านวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ ภาษา ขนบธรรมเนียมประเพณี และศีลธรรม (บ้านจอมยุทธ์, 2561) ทั้งนี้ยังทำให้เกิดงานเขียนวิชาการทางพุทธศาสนาที่ถือเป็นส่วนสำคัญ และเป็น “แรงจูงใจ” ประการหนึ่งที่ทำให้หลาย ๆ คน หันมาสนใจศึกษาพระพุทธศาสนา ไม่เฉพาะในประเทศไทยเท่านั้น ทั้งยังมีงานเขียนในต่างประเทศ อาทิเช่น งานเขียนชื่อ “ศาสนจักรแห่งบูรพทิศ” โดยสเปนเซอร์ อาร์ดี และงานเขียนของเซอร์ เอ็ดวิน อาร์โนลด์ ชาวอังกฤษ ชื่อ “ประทีปแห่งเอเชีย” ที่เผยแพร่ถึงหลักธรรมคำสอนของพุทธศาสนา นอกจากงานเขียนดังกล่าวแล้วยังมีการจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฉบับภาษาอังกฤษโดยสมาคมบาลีปกรณ์ และมีการออกวารสารทางพุทธศาสนาอื่น ๆ เช่น วารสาร “พระพุทธศาสนา” ของพุทธสมาคมระหว่างชาติสากลลอนดอน “พุทธศาสตร์ปริทรรศน์” ของสมาคมเกรตบริเตน และวารสาร “ทางสายกลาง” ของพุทธสมาคมลอนดอน เป็นต้น รวมทั้งหนังสือ และวารสารหลายภาษาที่ออกเผยแพร่โดยชาวพุทธของประเทศต่าง ๆ ทั้งนี้พุทธศาสนายังเป็นแหล่งสร้างสรรค์สิ่งที่เป็นวัตถุ และสืบทอดให้เป็นมรดกแห่งอารยธรรมโลก โดยอาศัย “ความศรัทธา และความเลื่อมใส” ทางพุทธศาสนา เช่น พระพุทธรูป เจดีย์ วัด และศาสนสถานอื่น ๆ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนเป็น “การสร้างสรรค์ผลงาน” ที่มีพุทธศาสนาเป็นแรงบันดาลใจ (เนื้อหาพระพุท ม.3, 2561)

อีกทั้งวัดยังเป็นเป็น “วัดสถาน” หรือเป็นที่ประพาศิตพรมจรรย์ เพราะมีกุลบุตรไปบรรพชาอุปสมบทพร้อมทั้งเป็น “บุญเขต” หรือสถานที่ที่ชาวบ้านไปบำเพ็ญกุศล ถือศีลฟังธรรม และบำเพ็ญความดี ประกอบกับเป็น “รูปสมสถาน” หรือสถานที่แห่งความเญ็บ ใครที่มีเรื่องเดือดร้อนเมื่อเข้าหาวัดก็มักจะเกิดความรู้สึกสงบไม่วุ่นวาย ในขณะที่เดียวกันก็เป็น “สาธารณูปการสถาน” หรือสถานที่ที่ชาวบ้านใช้สาธารณูปโภคได้ เช่น อาศัยน้ำกิน และน้ำใช้ของวัด อีกทั้งยังเป็น “สถานที่ศึกษา” หรือเป็นที่เรียนรู้ตั้งแต่เด็กเล็กจนถึงผู้ใหญ่ และวัยชรา เป็น “สโมสร และสถาบันสังคม” หรือเป็นที่ไปชุมนุมหย่อนใจของชาวบ้านในบางโอกาส พร้อมทั้งเป็น “ศาลาสุขศาลา” หรือสถานพยาบาลเมื่อยามเจ็บป่วย และยังเป็น “อนาถสถาน” หรือเป็นที่พึ่งของคนยากจนหรือไม่มีที่พึ่ง เช่นเดียวกับการเป็น “ที่พึ่งของคนที่ถูกภัยคุกคาม” เช่น ในระหว่างสงคราม หรือภัยพิบัติ และเป็น “มตามตนาถสถาน” หรือเป็นที่พึ่งของผู้ตาย และญาติผู้ตายที่ เป็นที่เก็บศพ และเป็นที่เผาศพภายในวัด บางครั้งยังเป็น “กีฬาสถาน” หรือเป็นสนามเด็กเล่น และลานกีฬา เพราะได้สนับสนุนให้ใช้ลานวัดเป็นลานกีฬา เป็น “โรงแรม” หรือเป็นที่พักให้ผู้คนที่เดินทางมาจากต่างจังหวัด บางครั้งเป็น “ศาล” เพราะตามชนบทเมื่อมีเรื่องราว หรือมีคดี หรือความขัดแย้งขึ้น มักจะไปหาพระที่เคารพนับถือเพื่อช่วยแก้ไข หรือยุติความขัดแย้งนั้น พร้อมทั้งเป็น “ยุวายุวดีทัศนสถาน” หรือเป็นที่พบกันของหนุ่มสาวในสมัยก่อนที่หญิงได้มาทำบุญตักบาตร หรือมาร่วมกิจกรรมงานบุญภายในวัด ทำให้มีโอกาสพบปะรู้จักกันได้จนกลายเป็นสายสัมพันธ์กันต่อไปและที่สำคัญเป็น “ศูนย์กลางวัฒนธรรม” ของสังคมในชุมชน และท้องถิ่นที่นิยมจัดกิจกรรมทางด้านวัฒนธรรมภายในวัดที่ก่อให้เกิด “รากฐานทางวัฒนธรรม” อันดีงาม (Waranya P., Sudarat K. and Phurinat C., 2018)

3. เศรษฐกิจสร้างสรรค์ : กระบวนทัศน์ทางพุทธศาสนา

หลักพุทธศาสนามีลักษณะที่ขัดแย้งกับแนวคิดแบบวัตถุนิยม และแบบบริโภคนิยม โดยเป็นการสอนในเรื่องการดำเนินชีวิตแบบ “พอดี” และส่งเสริมให้เกิดแนวคิดแบบ “พอเพียง” เน้นความจำเป็นในการตอบสนองต่อความต้องการปัจจัยพื้นฐานในการดำเนินชีวิต จึงมีส่วนในการ “ลดความฟุ่มเฟือย” ตามค่านิยมต่าง ๆ ในการดำรงชีวิต (บ้านจอมยุทธ์, 2561) ทำให้เกิดจากความมุ่งมั่นของปัจเจกบุคคล กลุ่ม องค์กร และอื่น ๆ ให้สามารถการดำเนินการอยู่ได้ ภายใต้ความเข้าใจพื้นฐานของสังคม ทุกชีวิตทุกองค์กรต้องอยู่ภายใต้กฎกติกาเงื่อนไขเดียวกัน แต่ระบบเศรษฐกิจแบบ “ทุนนิยม” ที่ผูกพันทุกอย่างให้มีปฏิสัมพันธ์ต่อกันโดยใช้ตัวเชื่อมคือ “ระบบเงินตรา” ในลักษณะนี้จึงไม่มีองค์กรใดจะอยู่อย่างอิสระอย่างปราศจากการเกี่ยวพันกับสิ่งอื่นก่อเกิดการขยายตัวของพุทธศาสนาในสังคมเงินตรา จึงกระทำได้ที่ภายใต้เงื่อนไขของระบบทุนนิยมที่มีโครงสร้างเครือข่ายโยงใยทั่วถึงกันหมด สำหรับการจะพัฒนาองค์กรพุทธศาสนาในยุคสังคมโลกาภิวัตน์ให้เติบโตจากเงื่อนไขที่เปลี่ยนแปลงไป และแตกต่างกัน จึงไม่อาจทำในรูปแบบเดิมเหมือนดังในอดีต จึงต้องสร้างความ “แตกต่างแต่ไม่แตกแยก” เพื่อส่งเสริมการขับเคลื่อนของพุทธศาสนาที่สอดคล้อง และเหมาะสมตามบริบทของโลกปัจจุบันนี้ (บ้านจอมยุทธ์, 2561) เช่น การใช้ประโยชน์จาก “ทุนทางวัฒนธรรม” ทางพุทธศาสนาในรูปแบบ “เศรษฐกิจสร้างสรรค์” ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายไทยแลนด์ 4.0 ที่เป็นโมเดลแผนพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ

เพื่อใช้ในการแก้ปัญหาประเทศให้หลุดพ้นจาก “กัณฑ์กรายได้ปานกลาง” จึงต้องพัฒนาโครงสร้างเศรษฐกิจใหม่แบบพอเพียงสอดคล้องกับพุทธศาสนา (Thanakit J., Pathra S. and Napak S., 2018)

4. วิถีพุทธวิถีธรรม : เกณฑ์วัดความตรงความคดของนักปกครอง

ในโลกสมัยใหม่เมื่อมี “อำนาจการเมือง” เหนือศาสนา และจารีตประเพณี ได้นำพาโลกเข้าสู่ยุคแห่งการแก่งแย่งชิงดีอย่างกว้างใหญ่ไพศาล พร้อมทั้ง “เร่งรัดพัฒนา” ที่มีผลประโยชน์ทับซ้อนอย่างมากมาย (Patarra P., 2018) แต่พุทธศาสนายังคงช่วยเหลือสนับสนุนกลุ่มพุทธศาสนิกชน และองค์กรพุทธศาสนิกสัมพันธ์ทั่วโลก ทำให้เกิดความสัมพันธ์อันดีต่อกัน และได้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เทคนิคการเผยแพร่ธรรม การปฏิบัติธรรมของกันและกัน การรู้จักเคารพหลักการ กฎ ระเบียบ กติกา และข้อบังคับต่าง ๆ หากต้องการถือเอาความถูกต้องเป็นใหญ่ จะต้องยึดหลักของ “ธรรมาธิปไตย” โดยมีได้ถือตน หรือถือโลกเป็นใหญ่ มีส่วนร่วมในการเมือง โดยปฏิบัติตามหลักการร่วมรับผิดชอบที่จะช่วยป้องกันสิ่งที่นำไปสู่ความเสื่อม และพร้อมที่จะนำไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองต่อไป (บ้านจอมยุทธ์, 2561) เพราะการนำเอาหลักธรรมที่ได้จากการศึกษา และปฏิบัติไปสู่การเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้แก่ผู้นำทางการเมือง หรือชนชั้นปกครอง ซึ่งพุทธศาสนามีหลักคำสอนที่เกี่ยวกับ “นักปกครองที่ดี” หรือนักบริหาร นักการเมืองโดดเด่น และเป็นคุณสมบัติที่สำคัญของนักปกครองที่จะนำหลักการทางพุทธศาสนามาใช้ในชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักการเมืองที่เป็น “วิถีพุทธวิถีธรรม” จริง ๆ แต่ปัจจุบันจะมีน้อยคนนัก ทำให้บ้านเมืองเต็มไปด้วยความขัดแย้ง (พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต), 2532) นอกจากนี้ การมีความประพฤติดีเยี่ยมเป็นแบบฉบับในการดำรงชีวิตของนักปกครองที่ดี หรือการเป็น “แบบอย่างที่ดี” หรือ “ความตรงความคด” ของนักปกครองมีอิทธิพลต่อความประพฤติของประชาชน ความซื่อตรงของประชาชน ขึ้นอยู่กับความซื่อตรงของนักปกครอง เพราะปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองส่วนใหญ่มักมาจากความทุจริต และกอบโกยผลประโยชน์ ความไม่สามัคคีของนักการเมือง แม้จะมีหน่วยงานคอยตรวจสอบก็ตามที่ แต่ก็ยังเป็นไปอย่างไม่เต็มที่ เพราะเกรงกลัวอำนาจ และอิทธิพล ทำให้เกิดผลเสียต่อสังคมและประเทศชาติ (นารินทร์ พลบจิตต์, 2559) แต่หากมีวิถีพุทธวิถีธรรมตามหลักพุทธศาสนาก็จะเป็น “นักปกครองที่ดี” ได้ สามารถบริหารจัดการให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ หรือเป้าหมายที่ตั้งไว้ ซึ่งหากพิจารณาในแง่ของโครงสร้างอำนาจหน้าที่เป็นรากฐานที่สำคัญไปสู่การประยุกต์ใช้ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น และพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ทั้งในระดับชุมชน ท้องถิ่น ภูมิภาค ระดับชาติ และนานาชาติได้ (นภาพร เทพรักษา ศิริลักษณ์ หนูทอง และกาญจนา แก้วทอง, 2561)

5. การศึกษา : คำสอน และปรัชญาความรู้แห่งการใช้ชีวิต

มีเงื่อนไขต่าง ๆ ที่จะทำให้พระพุทธศาสนาเติบโต คือ การทำหน้าที่อย่างได้ผลของพระสงฆ์ในโลกปัจจุบัน เนื่องด้วยคำสอนของพระพุทธเจ้าสอดคล้องกับสถานการณ์ยุคโลกาภิวัตน์ ความร่วมมือกันในการศึกษา แลกเปลี่ยนเรียนรู้ การทำงานอย่างมีเป้าหมายเดียวกัน แม้จะต่างวิธีการ เช่น การศึกษาที่ศทางวางแผนเผยแผ่พระพุทธศาสนาในศตวรรษที่ 21 การศึกษาบทบาทพระพุทธศาสนากับงานสังคมสงเคราะห์ การศึกษาบทบาทพระพุทธศาสนาด้านการศึกษา มีงานเขียนวิชาการเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาที่ถือเป็นส่วนสำคัญ และเป็น “แรงจูงใจ” ที่ทำให้ชาวต่างชาติสนใจศึกษาพระพุทธศาสนา (บ้านจอมยุทธ์, 2561) รวมไปถึงได้มีการก่อตั้งมูลนิธิและสมาคมทางพระพุทธศาสนาขึ้นในประเทศต่าง ๆ เพื่อเป็นศูนย์กลางการเผยแผ่ “การเรียนรู้” และการ “ปฏิบัติธรรม” ตามหลักคำสอนในพระพุทธศาสนา เช่น สมาคมบาลีปกรณ์ในประเทศไทยได้จัดพิมพ์พระไตรปิฎกฉบับภาษาอังกฤษเป็นครั้งแรก พุทธสมาคมระหว่างชาติสากลลอนดอน พุทธสมาคมเมืองโลปซิก และศาสนสภาแห่งกรุงเบอร์ลิน ประเทศเยอรมนี, พุทธสมาคมชื่อ “เลซามีดูบุดิสเม” (Les Amis du bouddhisme) ที่กรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส โดยการนำของนางสาวคอนสแตนต์ ลอนสเบอร์รี่ พุทธสมาคมในรัสเซียเชื่อว่า “บิบลีโอเธคา พุทธิกา” พุทธสมาคมในกรุงเฮก ประเทศเนเธอร์แลนด์ เป็นต้น นอกจากนี้ ด้วยความร่วมมือก็ก่อให้เกิดการจัดตั้งวัดขึ้นในประเทศต่าง ๆ โดยมีพระสงฆ์ปฏิบัติหน้าที่ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และสอนวิปัสสนากรรมฐานให้แก่ชาวพุทธ และชาวต่างชาติ (เนื้อหาพระพุทธ ม.3, 2561) มีการประกอบกิจกรรม และศาสนาพิธีทางพระพุทธศาสนา โดยมีวัด และพุทธสมาคมเป็นศูนย์กลางข้อมูลข่าวสาร และการปฏิบัติธรรม ทั้งการปฏิบัติธรรมเพื่อความรู้ความเข้าใจในหลักพระพุทธศาสนา และการปฏิบัติธรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา จึงทำให้มี “นักคิด และนักวิชาการ” ด้านพระพุทธศาสนาขึ้น บางท่านมีความศรัทธาก็ออกบวชเป็นภิกษุ บางท่านก็เขียนหนังสือ แปลคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา แล้วขยายตัวขึ้นเป็นกลุ่ม องค์กร เพราะหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาอุดมไปด้วย “หลักปรัชญา” อันเป็นแหล่งรวมวิทยาการสาขาต่าง ๆ รวมถึงการส่งเสริมให้ชุมชนเข้าถึงหลักคำสอนทางศาสนามากขึ้น เป็นเครื่องมือ “ดูแลวงจรชีวิต” หรือเกิด แก่ เจ็บ และตาย ที่แลกับการทำความดี โดยการนำแนวความคิด และหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาเป็นศูนย์กลางการพัฒนาคน และยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน เน้นการพัฒนาคุณธรรมครบวงจร (เมธาวัตร ภูธรภักดี ศณัทชา อีระชุนท์ และฐิติมา บุรณวงศ์, 2561) โดยมีพระไตรปิฎกเป็นแหล่งรวมคำสอนของพระพุทธเจ้า เป็นแหล่ง “ข้อมูล และคลังภูมิปัญญา” โดยมีหลักคำสอนที่สอดคล้องกับ “ความจริงในธรรมชาติ” หรือหลักของ “ความเป็นเหตุเป็นผล” ที่สามารถตรวจสอบ และพิสูจน์ได้ด้วยการทดลอง ทำให้หลักคำสอนในพระพุทธศาสนาจึงถูกตีพิมพ์เผยแพร่ไปทั่วโลกในภาษาต่าง ๆ มากมาย (เนื้อหาพระพุทธ ม.3, 2561)

พุทธศาสนามีบทบาทมากขึ้น เพราะพระพุทธศาสนาเป็นสิ่งหล่อหลอมทั้งชีวิต และจิตใจ ใ้รู้จัก “การให้” และการแบ่งปันในวิถีแห่งการดำเนินชีวิต ได้แก่ ด้านสังคมที่เน้นความสุขทางใจ มีความเรียบง่าย และช่วยลดปัญหาสังคม ด้านวัฒนธรรม ทั้งความเป็นอยู่ ภาษา ขนบธรรมเนียมประเพณี และศีลธรรม ด้านเศรษฐกิจที่มีการส่งเสริมให้เกิดแนวคิดแบบพอเพียง สนองต่อความต้องการปัจจัยพื้นฐานในการดำเนิน

ชีวิต และลดความฟุ้งเฟ้อ ด้านการเมืองที่มีส่วนสนับสนุนให้เกิดการรู้จักเคารพหลักการ กฎ ระเบียบ กติกา และข้อบังคับต่าง ๆ ตามหลักของธรรมาธิปไตย และด้านการศึกษาที่มุ่งส่งเสริมงานเขียนวิชาการเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาที่ถือเป็นส่วนสำคัญ และเป็น “แรงจูงใจ” ที่ทำให้สนใจศึกษาพระพุทธศาสนา แต่ก็ยังมีอีกแนวคิดหนึ่งที่ไม่ได้ชื่นชม แต่กลับมองว่าพระพุทธศาสนาเป็นตัวขัดขวางการพัฒนาสังคม เพราะพุทธศาสนาอาจถูกนำไปเป็น “เครื่องมือรับใช้ตัณหา” ของตนเอง มนุษย์เลือกนับถือศาสนาที่สนองตัณหาของตน หรือไม่ก็ให้ศาสนาเป็นที่พึ่งทางใจ “ในยามยากลำบาก” หรือให้ศาสนาทำหน้าที่ประสิทธิ์ประสาท “โชคลาภ” มนุษย์บิดเบือนคำสอนศาสนา ให้เป็นไป “ตามที่ตนต้องการ” แทนที่จะใช้คำสอนศาสนาเปลี่ยนพฤติกรรมของตนให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของศาสนา มนุษย์ควรรับใช้ศาสนา หรือศาสนาเป็นเพียงเครื่องมือรับใช้มนุษย์ (วีระชัย โกวเวอร์, 2561)

สรุป

พุทธศาสนาเป็นทั้ง “ตัวขัดขวาง” และ “พัฒนาสังคม” ไปพร้อม ๆ กัน เนื่องจากระบบคิดของมนุษย์ที่มุ่งประโยชน์ของตนเอง ซึ่งทั้งสองประการทำให้พุทธศาสนากลายเป็นสิ่งที่มีบทบาทมากขึ้นในการพัฒนาสังคม เพราะพุทธศาสนาเป็นวิถีแห่งการดำเนินชีวิตในทุก ๆ ด้าน ทั้งด้าน “สังคม” ที่เน้นความสุขทางใจ เรียบง่าย และช่วยลดปัญหาสังคม มี “วัฒนธรรม” ที่เน้นเรื่องความเป็นอยู่ ภาษา ขนบธรรมเนียมประเพณี และศีลธรรม ในขณะที่ด้าน “เศรษฐกิจ” ที่มีการส่งเสริมให้เกิดแนวคิดแบบพอเพียง และลดความฟุ้งเฟ้อ ในขณะที่ด้าน “การเมือง” ที่ให้เกิดการรู้จักเคารพกฎ กติกา และข้อบังคับต่าง ๆ และด้าน “การศึกษา” ที่มุ่งส่งเสริมงานเขียนวิชาการเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา และเป็นแรงจูงใจให้สนใจศึกษาพระพุทธศาสนา แต่ก็ยังมีอีกแนวความคิดหนึ่งที่ไม่ได้ชื่นชม แต่กลับมองว่าพุทธศาสนาเป็นตัวขัดขวางการพัฒนาสังคมด้าน “แรงจูงใจ” เพราะคนที่ปฏิบัติตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนา เป็นคนประพฤติสันโดษ และทำอย่างเป็นระบบ มักถูกมองว่าขาดแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ มี “บุคลิกภาพ” ที่ถูกมองว่าเป็น “คนเฉื่อยชา” และขาดความกระตือรือร้น และด้าน “ขาดการมีส่วนร่วม” เพราะถูกมองว่าเป็นคนที่ชอบอยู่แบบเงียบ ๆ หรือ “ชอบปลีกตัวออกจากสังคม” ทำให้พุทธศาสนาอาจถูกบิดเบือน และนำไปเป็นเครื่องมือแสวงหา “โชคลาภ” แทนที่จะเป็น “ที่พึ่งทางใจ” นั่นเอง

ข้อเสนอแนะ

ควรนำหลักปฏิบัติของพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำเนินชีวิตเพื่อพัฒนาด้านสังคม ด้านวัฒนธรรม ด้านเศรษฐกิจ ด้านการเมือง และด้านการศึกษาอย่างผสมผสาน และก่อประโยชน์สูงสุด หรือเป็นที่พึ่งทางใจให้กับผู้ที่ปฏิบัติเพื่อไม่ให้ถูกบิดเบือน หรือนำไปใช้ในทางที่ผิด

เอกสารอ้างอิง

- โชคชัย สุเวชวัฒนกุล. (2560). การจัดการวัฒนธรรมองค์กรที่ขับเคลื่อนด้วยคุณค่าเพื่อการพัฒนาที่สมดุล และยั่งยืนในอุตสาหกรรมบริการ และการท่องเที่ยว. *วารสารวิชาการการท่องเที่ยวไทยนานาชาติ*. 13 (2), 63-80.
- เดโช แชน้ำแก้ว. (2558, มกราคม-ธันวาคม). ปลุกความดีในใจคน ด้วยค่านิยมหลักของคนไทย 12 ประการ. *วารสารพัฒนาชุมชน*. 7 (7), 7-16.
- นภาพร เทพรักษา ศิริลักษณ์ หนูทอง และกาญจนา แก้วทอง. (2561). **การบริหารจัดการของกรมการกองทุนหมู่บ้าน เพื่อการจัดการกองทุนหมู่บ้านที่ยั่งยืนในอำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช** การประชุมวิชาการระดับชาติ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช ครั้งที่ 4 “วิจัย และนวัตกรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นอย่างยั่งยืน” ระหว่างวันที่ 21-22 มิถุนายน 2561 ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช, หน้า 430-439.
- นารินทร์ พลบจิตต์. (2559, กรกฎาคม). แนวทางการแก้ปัญหาทางสังคม และการเมืองทางพระพุทธศาสนา. *พุทธจักร*, 70 (7), 70.
- เนื้อหาพระพุทธ ม.3.** สืบค้นเมื่อ 18 ตุลาคม 2561, จาก https://docs.google.com/document/d/1pdn_fz34stzXyL3_T0d1V5z1ojq7ulgQbdDCIsY6xDK8/edit?pli=1.
- บรรจง โสดาดี. (2561). *การใช้ตรรกะในวิธีสอนของพระโพธิญาณเถระ (ชา สุภทฺโท)*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- บ้านจอมยุทธ์. (2561). **การควบคุมทางสังคม**. สืบค้นเมื่อ 18 ตุลาคม 2561, จาก http://www.baanjomyt.com/library_3/extension-5/social_control/02.html.
- _____. (2561). **การเผยแผ่พระพุทธศาสนา**. สืบค้นเมื่อ 18 ตุลาคม 2561, จาก http://www.baanjomyt.com/library_2/extension-1/the_propagation_of_buddhism/02.html.
- พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตฺโต). (2532). *ความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะศาสนาประจำชาติ*. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม,
- พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร. (2561). **สันโดษกับความรับผิดชอบต่อสังคม**. สืบค้นเมื่อ 18 ตุลาคม 2561, จาก http://www.mcu.ac.th/site/articlecontent_desc.php?article_id=452&articlegroup_id=102.
- เมธาวัตร ภูธรภักดี ศณิตชา อีระสุนท์ และฐิติมา บุรณวงศ์. (2561). **หลักบริหารของกลุ่มออมทรัพย์และสวัสดิการชุมชนที่มีอิทธิพลต่อสมาชิก**. การประชุมวิชาการระดับชาติ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช ครั้งที่ 4 “วิจัย และนวัตกรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นอย่างยั่งยืน” ระหว่างวันที่ 21-22 มิถุนายน 2561 ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช, หน้า 140-150.

วีระชัย โภควรร. **ใครรับใช้ใคร**. สืบค้นเมื่อ 18 ตุลาคม 2561, จาก http://www.romyenchurch.org/messages/?p=p_213&sName=-3651;-3588;-3619;-3619;-3633;-3610;-3651;-3594;-3657;-3651;-3588;-3619;.

Oratai P., Bussaya Y., Pakawadee M., Phornchanit S., Anna P. and Juthatip N. (2018). **Chedi Maha Boon : Public Visibility of the Myanmar Community in Songkhla Province**. The 17th National Conference and the 1st International Conference “Ethics and Sustainable Development” January 28-31, 2018. At the 48th Birthday of the Crown Prince Maha Vajiralongkorn Conference Hall, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Wangnoi, Ayutthaya, Thailand, P.39-49.

Patara P., (2018). **The Creation of Sculpture in Consumerism and Preservation Discourse**. The 3rd National and International Conference on Weaving ASEAN Cultural Connection “ASEAN Art and Craft”, Innovation Building, Walailak University, Nakhon Si Thammarat, Thailand, August 31, 2018, P.20-41.

Thanakit J., Pathra S. and Napak S. (2018). **Analysis of production processes and guidelines for development Ceramic jewelry to increase market opportunities**. The 3rd National and International Conference on Weaving ASEAN Cultural Connection “ASEAN Art and Craft”, Innovation Building, Walailak University, Nakhon Si Thammarat, Thailand, August 31, 2018, P.20-41.

Waranya P., Sudarat K. and Phurinat C. (2018). **The Roles of the Temple on Mad-mee Silk Weaving Association : A Case Study of Nikom Thung Photalay,Thung Phothalay District, Muaeng, Kamphaeng Phet Province**. The 17th National Conference and the 1st International Conference “Ethics and Sustainable Development” January 28-31, 2018. At the 48th Birthday of the Crown Prince Maha Vajiralongkorn Conference Hall, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Wangnoi, Ayutthaya, Thailand, P.95-106.